

БРАНКО ЂОПИЋ
БАШТА СЉЕЗОВЕ БОЈЕ

Бранко Ћопић

**БАШТА
СЉЕЗОВЕ БОЈЕ**

Фондација
Башта сљезове боје
Бања Лука

Јутра плавог сљеа

Башта слезове боје

Мушкарци обично слабо разликују боје , али један такав незнајша у бојама , какав је био мој дјед, е, таквог је било тешко наћи. Његов спектар сводио се на свега четири основне боје, а оно остало - то није ни постојало или се сводило, у најмању руку (ако је чича добре воље!) , на неки врло неодређен опис:„ Жута је , а као није жута , него нешто онако - и јест и није.*

Како је на овоме нашем шареном свијету већина створења и предмета обојена „и јест и није“ бојом, то је с мојим дједом око тога увијек долазило до неспоразума и неприлика.

У једно од најпријатнијих доба године, скоро преко ноћи, расцвјетао би се у баштици крај наше куће црни слез и љупко просинуо иза копљасте поцрњеле ограде. Он је у мирна сунчана јутра зрачио тако повјерљиво и умиљато да то није могло измаћи чак ни дједову оку и он би удобровољено гунђао мајући се по дворишту.

- Пазидер га, сва се башта модри као чивит.

Оно, истина, на слезову цвету једва да је негдје и било трагова модре боје, али ако је дјед казао да је модра, онда има да буде модра и квит. Исто се тако могло десити да неке године дјед рекне за ту исту башту да се црвени, и онда за ту годину тако и важи: слез мора остати црвен.

Дједов рођак Сава Дамјановић, негдашњи крадљивац ситне стоке, а под старост испичутура и причалица, и ненамјерно је знао да наједи мог доброг дједа. Док дјед лича, он ти га истом зачуђено прекине:

- Откуд лисица црвена кад је жута!

- Хм, жута? - бечи се дјед. - Жут је твој нос.

Сава забринуто пипне свој ружичасти бабураст нос и вречи:

- Црвена! Та све нације одавде до Бихаћа знају да је жута, а ти ...

Савин свијет простире се до Бихаћа, јер је чича неколико пута тамо лежао у апсу, али чак ни ти простори не могу да разувјере мог дједа.

- Хм, Бихаћ! И други људи су лежали у бихаћкој „Кули“ па не веле да је лисица жута. Боље ти је пиј ту моју ракију и ћути, не квари ми унучади.

А унчад, нас троје, набили се у ћошак близу старца и чекамо кад ће Сава започети са својим лоповским доживљајима. Препирка о бојама баш нас нимало не интересује, лисица је лисица, па ма какве фарбе била.

Због дједове тврдоглавости у погледу боја и ја сам, већ на првом кораку од куће, упао у неприлику.

Било је то у првом разреду основне школе.

Негдје средином године учитељица нам је причала о вуку, те живи овако, те храни се онако, док ће ти одједном упитати:

- Дјецо, ко зна које је боје вук?

Ја први дигох руку.

- Ево га, Бранко ће нам казати.

- Вук је зелен! - окидох ја поносито.

Учитељица се трже и зачуђено подиже обрве.

- Бог с тобом, дијете, гдје си то чуо?

- Каже мој дјед - одвалих ја самоувјерено.

- Није тачно, вук није зелен.

- Јесте, зелен је! - неочекивано се узјогуних ја као прави унук дједа Раде.

Учитељица приђе сасвим близу, љутито узрики у моје лице и повуче ме за уво.

- Кажи ти свом мудрому дједу да то није истина. Вук је сив. Сив, запамти.

Скоро плачући отклипсао сам тога дана кући и шмрцајући испричао дједу све што се у школи догодило.

Ни слутио нисам каква ће се бора око тога подићи.

Шта! Пред читавим разредом његовог унука, миљенца, теглити за уши, а уважену старину поспрдно назвати мудрим, боље речено, будалом! Дотле ли смо дошли? И још рећи да вук није зелен већ некакав ... хм! Е, то не може тек тако проћи.

Сјутрадан, пушући попут гуска, дјед је доперјао са мношвом у школско двориште и пред свом дјечурлијом разгаламио се на учитељицу:

- А је ли ти, шишкавица, оваква и онаква, ти ми боље од мене знаш какав је вук, а? Није зелен? Пази ти ње! Ја се с вуцима родио и одрастао, читавог вијека с њима муку мучим, а она ти ту... По туру би тебе требало овим штапом, па да се једном научиш памети.

Извика се дјед, расплака се учитељица, а и ми, ђаци, од свега тога ухватисмо неку вајду: тога дана није било наставе.

Већ слједећег јутра дједа отераше жандарми. Одсједи старина седам дана у средској „бувари“, а кад се врати, ублиједио и мучљив, он ми навече попримети прстом.

- А ти, језичко, нек те ја још једном чујем да блејиш какав је ко, па ћу ти ја показати. Вук је зелен, хех! Шта те се тиче какав је вук.

- Па кад ме је она питала.

- Питала те, хм! Имао си да ћутиш, па квит.

Слједећег прољећа, бујног и кишовитог, слез у нашој башти расцвјета се као никада дотад, али старина као да га ни запазио није. Нису ту помагала ни сва тртљања неуморног рођака Саве, дјед је био слијеп и за боје и за све цвијеће овога свијета. Туга да те ухвати.

Минуло је од тих невеселих дана већ скоро пола вијека, дједа одавна нема на овоме свијету, а ја још ни данас сигурно не знам какве је боје слез. Знам само да у прољеће иза наше потамњеле баштенске ограде просине нешто љупко, прозрочно и свијетло па ти се просто плаче, иако не знаш ни шта те боли ни шта си изгубио.

Чудесна справа

Мој дјед Раде плашио се не само разних животиња (змија, даждевњака и риба) него је зазирао и од многих справа и машина: од пушака, термометара, васер-ваге и тако даље.

Ни под каквим изговором у нашу кућу није се смела унијети пушка: ни пуна, ни празна, ни покварена, ни растављена. Од погледа на термометар дјед је добијао вртоглавицу и стуживало би му се у стомаку, а од васер-ваге је закретао главу као од урокљивих очију.

Међутим, једино је према сату одувијек имао неко посебно страхопоштовање гледајући у њему тајанствено биће које живи својим сопственим животом, чистим и мудрим као код каквог древног праведника. Није га чак волео ни у руке узети бојећи се да га на неки начин не обесвети и не упрља.

Дједов рођак Сава, стари лопов и никаква вјера, често би се око тога дохватио с дједом

- Ма како ти то зазиреш од сата као да је пред тобом жив створ, а?

- Па да шта је него жив - мирно каже дјед.

- Сат жив ? - забезекне се Сава.

- Жив, богме, и десет пута мудрији него ти.

Иако није било тешко испасти мудрији од Саве, старчић увријеђено пуше:

- Мудрији од мене? О, види ти њега.

- Да, да. У по дана, у по ноћи, кад год ти драго, само га отвориш, а он ти цак, цак! - толико и толико сати. Ехе, мој драги, а ти не знаш ни на колико си места шупаљ, а камоли

- Кога то, бако?

- Кога! Милог и драгог бога, мој синко. Узгаламили се туда разни бенаши, нема па нема, а видиш ли ти сад ово: мора он, сведржитељ наш, чак и магарце с чељадећим ногама слати по свијету да се будале памети дозову.

Спасоје лукаво укоси очи.

- Ништа ја, бако, нијесам казао. Униформа је на мени, а она те ствари не допушта.

- Де, де, добро је, знам и ја да нијеси. Хвала теби само што си ти своју баку разговорио и душу јој разгалио.

Испекла баба посинку за вечеру питу и поставила софру у дворишту. Нека, нек и драги бог види како је она одгајила своје бивше сироче и војника од њега начинила. Сад је он кадар да штити и себе, и бабу, и сву нејач и слабе на овоме свијету. Па ни милом се богу тај не руга, озбиљан дјечак. Бог ради свој посао, а он свој, и мирна Босна.

И опет је све како треба под старим добрим небом. Звијезде трепере, мјесец путује, а доље у млакој тами, на својој вољеној земљици, човјек спокојно ужива у доброј комадешки пите.

Заточеник

Сеоским друмом, поред куће Стевана Батића, бившег ратника, већ три-четири дана промичу разновразни људи и пењу се на пространу висораван, тамо гдје се налази велико партизанско гробље. Пролазе и кола с материјалом, горе се подиже трибина. Spreма се прослава двадесетогодишњице чувене битке у којој је до ногу потучена читава једна непријатељска дивизија.

Усукан, црн и босоног, Стеван стоји на утрини повише друма, чува својих пет оваца (четири овце и једног овна). Предсједник савеза бораца из вароши, долазећи колима, препознаје га и зауставља шофера.

- Станидер мало, ево нашег Стеве.

Придошлица излази из кола и весело поздравља:

- Здраво, Стево, соколе, како си ми?

- Како? Па нешто боље нег они горе, веселници, на брду.

- Е, е, ти опет! - пријекорно ће предсједник. - Гониш увијек оно своје тер свије.

- А шта би друго. Може ми се тако, па ето.

- Спремаш ли се за прославу, Стеване?

- Ја сам своје прославио онда кад је требало. Вала сам и осеирио, до посљедњег метка.

- Па баш зато ћеш и доћи.

- Јок! Идите ви остали ком се иде, а ја...

- Па, болан, човјече, ти им чуваш и уређујеш гробље већ толико година, па зар сад, на таквој свечаности...

- Јок, јок, зовите ви оне којима треба поука како се ваља тући.

- Ено га, де! А шта ти је то на томе твом овну?

- Споменица.

- Каква споменица?

- Моја, чија ће друга бити.

- Па добро, брате, зашто тако, а? Споменицу на овна!

- Тако па тако. Могу с њом радити шта хоћу, моја је.

Није то први ован са Споменицом.

- Не знам, Стево, шта да ти одговорим. Могло би се о томе причати, али како ћеш. Ти се отуђио, подивљачио, бјежиш од свог друштва. Шта је теби криво, дај реци једном?

- Криво, велиш? Не знам, брате. Савило се нешто на срцу, па тишти, а шта је и зашто је, питај бога.

- Јесмо ли те нешто увриједили, а? Ко то у читавом овоме крају може рећи лошу ријеч за чувеног митраљесца Стевана Батића.

- То ти боље знаш.

- Ех, ја. Па, болан, прича се да си о православним задушницама палио свијеће горе по партизанском гробљу.

- То су матере радиле. А ја сам упалио само свом помоћнику, њему нема ко. Био је сироче, сеоски слуга.

- Стево, Стево, сав си наш, а удараш у страну ко југ у планину. Шта ћемо с тобом?

- Гледај ти друге, а за мене је лако. Сједај без бриге у та твоја кола па свршавај послове.

- Е, Стево, невољо моја, у рату ми је лако с тобом било. Само ми кажу: тамо је Стево, не брине.

*

Завршиле се говоранције, опустила трибина, вјетар се невесело сашаптава са заставама.

На пространој пољани разгоријева се и бучи народно весеље. Невалјао свијет јела и пића, притисле софре сунчану ледину. Ту и тамо већ прасне пиштољ или зарешета аутомат. „Карабине, мој милени друже...“

Поред саме гробљанске оgrade улогорио се Стеван Батић са својом бабом. Пред њима, на састављеним столњацима, пет печених брава (четири овце и ован).

- Свраћај, друже, предсједниче.

- Побогу, Стево, чије ти је то толико печење?

- Моје, друже предсједниче, индивидуално.

- Твоје?!

- Што се чудиш, друже комесару. Ваља ми дати помен мојој чети. Онога дана углавном је овдје остала.

- Па зар читаво своје стадо, брате мили?

- То је моја ствар.

- А шта ти велиш на то, другарице? - окреће се предсједник баби.

- Како Стево каже - кратко изусти жена у црном.

Предсједник пажљиво одмјери бившег митраљесца. Избријао се ратник, закопчао, на грудима сребри се Споменица, сијају три жута Ордена за храброст.

- Богами, ти се баш дотјерао, а?

- Па јест, и ред је. Дошао у госте старом друштву, па да се препознамо. И ово би све, листом, био споменичар, и то онај прави, само да су преживјели.

Предсједник се осмијехну, погледа Стевана мученички и невесело рече:

- Лакше је теби, Стево, ти водиш бригу само о мртвим споменичарима, а мени су живи о врату. Кад би ти само знао шта ту све има и у шта се то све изврће...

Предсједник се нагло окрену и ћутке одлази даље, откида корак од олова и туге, а ратник, свечан и крут, мјери постројене биљаге партизанског гробља и у очима му искре двије ситне шкрте сузе. Тиха, превремено остарјела жена брижно гледа те двије жиже у ратниковим очима и све зебе да се оне не откину и не падну на земљу. Боји се, почеће да гори ниска спржена трава.

*

Згомилали се на станици људи с торбама, коферима и пакетима. Пуши се и ћути под облачним небом неминовна растанка.

Предсједник стиже на десетак минута прије наиласка брзог воза. Путује и он, опет на неку од оних безбројних конференција.

У ћутљивој гомили одмах је препознао свог ратног друга.

- Стево, и ти некуд на пут?

- И ја, друже комесару.

- Далеко?

- У Шведску, друже ком...

- Остављаш земљу?

- Као што видиш. Бранио је и одбранио, а сад... Шта ћеш, трбувом за крувом као и наши стари, друже мој мили, Стојане.

Бранко Ћопић
БАШТА СЉЕЗОВЕ БОЈЕ

Copyright © Општина Крупањ на Уни
Copyright © 2014 Лео комерц

Издавач: Лео комерц

За Издавача:
Стеван Марчета

Уредник:
Стеван Марчета

Техничка припрема:
Принт теам д.о.о. Београд

Пласман:
ИД Лео комерц, Београд
Михајла Бандура 36

011/375-2625; 011/375-2626;
011/375-2627; 063/507-334

E-mail: nesaperisic@gmail.com
info@leo.rs
www.leo.rs

Штампа
Принт теам д.о.о. Београд

Тираж:
1500

ИСБН 978-86-7950-316-9